

THE PALIVERSE PROJECT

The Universe of Buddha's Wisdom

Subcommentaries (Tīkā)

2. The Canon of Discipline - Subcommentaries
(2. Vinaya Piṭaka - Tīkā)

03. Subcommentary on the Great Chapter
(03. Mahāvagga-ṭīkā)

2. The Section on the Observance
(2. Uposathakkhandhakam)

[Kd 2, PTS 1.101-1.136]

PaliVerse

03. Subcommentary on the Great Chapter

2. Uposathakkhandhakam

Sannipātānujānanādikathāvaṇṇanā

132. Uposathakkhandhake taranti plavanti ettha bālāti tittham. Itoti imasmiṃ sāsane laddhito. Taṃ kathenti “imasmiṃ nāma divase muhutte vā idaṃ kattabba”ntiādinā kathenti.

134. “Suṇātu me bhante”tiādīsu yaṃ vattabbaṃ, taṃ mātikāṭṭhakathāyaṃ vitthārato āgatamevāti na idha vitthārayissāma, atthikehi pana tatoyeva gahetabbaṃ.

135. Āpajjitvā vā vuṭṭhitoti ettha ārocitāpi āpatti asantī nāma hotīti veditabbaṃ. Teneva mātikāṭṭhakathāyaṃ vuttaṃ “yassa pana evaṃ anāpannā vā āpatti āpajjitvā ca pana vuṭṭhitā vā desitā vā ārocitā vā, tassa sā āpatti asantī nāma hotī”ti. Musāvādo nāma vacībhedaṇṇapaccayā hotīti āha “na musāvādalakkhaṇenā”ti. Bhagavato pana vacanenāti sampajānamusāvāde kiṃ hoti? “Dukkaṭṭhaṃ hotī”ti iminā vacanena. Vacīdvāre akiriyasamuṭṭhānā āpatti hotīti yasmā yassa bhikkhuno adhammikāya paṭiññāya tuṇhībhūtassa nisinnassa manodvāre āpatti nāma natthi, yasmā pana āvi katabbaṃ na āvi akāsi, tenassa vacīdvāre akiriyasamuṭṭhānā āpatti hoti.

Vācāti vācāya, ya-kāralopenāyaṃ niddeso. Kenaci manujena vācāya anālapantoti yojetabbaṃ. Giraṃ no ca pare bhaṇeyyāti “ime sossantī”ti parapuggale sandhāya saddampi na nicchāreyya. Āpajjeyya vācasikanti vācato samuṭṭhitaṃ āpattiṃ āpajjeyya.

Antarāyakaroti vipphaṇṇasāravatthutāya pāmojjādisambhavaṃ nivāretvā paṭhamajjhānādīnaṃ adhigamāya antarāyakaro. Tassa bhikkhuno phāsu hotīti avipphaṇṇasāramūlakānaṃ pāmojjādīnaṃ vasena tassa bhikkhuno sukhā paṭipadā sampajjatīti attho.

Sannipātānujānanādikathāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Sīmānujānanakathāvaṇṇanā

138. Itaropīti suddhapamsupabbatādiṃ sandhāya vadati. Hatthippamāṇo nāma pabbato heṭṭhimakoṭiyā aḍḍhaṭṭhamaratanubbedho. Tasmāti yasmā ekena na vaṭṭati, tasmā. Dvattiṃsapalagulaṇḍappamāṇatā thūlatāya gahetabbā, na tulagaṇanāya. Antosāramissakānanti antosārarukkhehi missakānaṃ. Sūcidaṇḍakappamāṇoti sihaḷadīpe lekhanadaṇḍappamāṇoti vadanti, so ca kaniṭṭhaṇḍuliparimāṇoti daṭṭhabbaṃ. Etanti navamūlasākhāniggamaṇaṃ. Parabhāge kittetum vaṭṭatīti bahi nikkhamitvā ṭhitesu aṭṭhasu maggesu ekissā disāya ekaṃ, aparāya ekanti evaṃ catūsu ṭhānesu kittetum vaṭṭati.

Yattha katthaci uttarantiyā bhikkhuniyā antaravāsako temiyatīti sikkhākaraṇīyaṃ āgatalakkhaṇena timaṇḍalaṃ paṭicchādetvā antaravāsakaṃ anukkipitvā titthena vā atitthena vā uttarantiyā bhikkhuniyā ekadvaṅgulamattampi antaravāsako temiyati. Bhikkhuniyā eva gahaṇaṇcettha bhikkhunīvibhaṅge bhikkhuniyā vasena nadīlakkhaṇassa pāliyaṃ āgatattā teneva nayena dassanatthaṃ kataṃ. Sīmaṃ bandhantānaṃ nimittaṃ hotīti ayaṃ vuttalakkhaṇā nadī samuddaṃ vā pavisatu taḷākaṃ vā, pabhavato paṭṭhāya nimittaṃ hoti. Ajjhottharivā āvaraṇaṃ pavattatiyevāti āvaraṇaṃ ajjhottharivā sandatiyeva. Appavattamānāti asandamānudakā. Āvaraṇaṇhi patvā nadiyā yattake padese udakaṃ asandamānaṃ santiṭṭhati, tattha nadīnimittaṃ kātuṃ na vaṭṭati. Upari sandamānaṭṭhāneyeva vaṭṭati, asandamānaṭṭhāne pana udakanimittaṃ kātuṃ vaṭṭati. Ṭhitameva hi udakanimittaṃ vaṭṭati, na sandamānaṃ. Tenevāha “pavattanaṭṭhāne nadīnimittaṃ, appavattanaṭṭhāne udakanimittaṃ kātuṃ vaṭṭatī”ti. Nadiṃ bhinditvāti mātikāmukhadvārena nadīkūlaṃ bhinditvā. Ukkhepimanti kūpato viya ukkipitvā gahetabbaṃ.

Siṅghātakasaṇṭhānāti tikoṇaracchāsaṇṭhānā. Mudiṅgasāṇṭhānāti mudiṅgabherī viya majjhe vitthatā ubhosu koṭṭisu saṅkoṭitā hoti. Upacāraṃ ṭhapetvāti pacchā sīmaṃ bandhantānaṃ sīmāya okāsaṃ ṭhapetvā. Antonimittagatehi panāti ekassa gāmassa upaḍḍhaṃ anto kattukāmatāya satī sabbesaṃ āgamane payojanaṃ natthīti katvā vuttaṃ. Āgantabbanti ca sāmīcivasena vuttaṃ, nāyaṃ niyamo “āgantabbamevā”ti. Tenevāha “āgamanampi anāgamanampi vaṭṭatī”ti. Abaddhāya hi sīmāya nānāgāmakhettānaṃ nānāsīmasabhāvattā tesāṃ anāgamanepi vaggakammaṃ na hoti, tasmā anāgamanampi vaṭṭati. Baddhāya pana sīmāya ekasīmabhāvato puna aññasmīṃ kamme kariyamāne anto sīmagatehi āgantabbamevāti āha “avippavāsaśīmā...pe... āgantabba”nti. Nimittakittanakāle asodhitāyapi sīmāya nevatthi doso nimittakittanassa apalokaṇādīsu aññatarābhāvato.

Bhaṇḍukammāpucchanaṃ sandhāya pabbajjā-gahaṇaṃ. Sukhakaraṇatthanti sabbesaṃ sannipātanaparissamaṃ pahāya appatarehi sukhakaraṇatthaṃ. Ekavīsati bhikkhū gaṇhātīti vīsativaggakaraṇīyaparamattā saṅghakammassa kammārahena saddhiṃ ekavīsati bhikkhū gaṇhāti. Idaṇca nisinnānaṃ vasena vuttaṃ. Heṭṭhimantato hi yattha ekavīsati bhikkhū nisīdituṃ sakkonti, tattake padese sīmaṃ bandhituṃ vaṭṭati. Na sakkhissantīti avippavāsaśīmāya baddhabhāvaṃ asallakkhetvā “samānasamvāsakameva samūhanissāmā”ti vāyamantā na sakkhissanti. Baddhāya hi avippavāsaśīmāya taṃ asamūhanitvā “samānasamvāsakaśīmāṃ samūhanissāmā”ti katāyapi kammavācāya asamūhatāva hoti sīmā. Paṭhamaṇhi avippavāsaṃ samūhanitvā pacchā sīmā samūhanitabbā. Ekaratanappamāṇā suviññeyyatarā hotīti katvā vuttaṃ “ekaratanappamāṇā vaṭṭatī”ti. Ekaṅgulamattāpi sīmantarikā vaṭṭatiyeva. Tattakenapi hi sīmā asambhinnāva hoti.

Avasesanimittānīti mahāsīmāya bāhirapasse nimittāni. Khaṇḍasīmato paṭṭhāya bandhanaṃ āciṇṇaṃ, āciṇṇakaraṇeneva ca sammoho na hotīti āha “khaṇḍasīmatova paṭṭhāya bandhitabbā”ti. Kuṭigeheti kuṭighare, bhūmighareti attho. Udukkhalanti khuddakāvāṭaṃ. Nimittaṃ na kātābanti taṃ rājiṃ vā udukkhalaṃ vā nimittaṃ na kātābbaṃ.

Heṭṭhā na otaratīti bhittito oraṃ nimittāni ṭhapetvā kittitattā heṭṭhā ākāsappadesaṃ na otaratī. Heṭṭhāpi otaratīti sace heṭṭhā antobhittiyaṃ ekavīsatiyā bhikkhūnaṃ okāso hoti, otaratī. Otaramānā ca uparīsīmapamāṇena na otaratī, samantā

bhittippamāṇena otarati. Otaraṇānotaraṇaṃ vuttanayeneva veditabbanti sace heṭṭhā ekavīsatiyā bhikkhūnaṃ okāso hoti, otarati. No ce, na otaratīti adhippāyo. Sabbo pāsādo sīmaṭṭho hotīti uparimatalena saddhiṃ ekābaddhabhittiko vā hotu mā vā, sabbopi pāsādo sīmaṭṭhova hoti.

Tālamūlakapabbateti tālamūlasadise pabbate. So ca heṭṭhā mahanto hutvā anupubbena tanuko hotīti daṭṭhabbaṃ. Paṇavaśaṇṭhāno majjhe tanuko hoti mūle agge ca vitthato. Heṭṭhā vā majjhe vāti mudiṅgasāṇṭhānassa heṭṭhā paṇavaśaṇṭhānassa majjhe. Ākāsapabbhāranti bhittiyā aparikkhittapabbhāraṃ. Antoleṇaṃ hotīti pabbatassa anto leṇaṃ hoti. Sīmāmāḷaketi khaṇḍasīmāmāḷake. Mahāsīmaṃ sodhetvā vā kammaṃ kātabbanti mahāsīmagatā bhikkhū hatthapāsaṃ vā ānetabbā, sīmato vā bahi kātabbāti adhippāyo. Gaṇṭhipadesu pana “mahāsīmagatehi bhikkhūhi taṃ sākhaṃ vā pārohaṃ vā anāmasitvā ṭhātabbanti adhippāyo”ti vuttaṃ, taṃ na gahetabbāṃ. Purimanayepīti khaṇḍasīmāya utṭhahitvā mahāsīmāya oṇatarukkhepi. Ukkhipāpetvā kātuṃ na vaṭṭatīti khaṇḍasīmāya anto ṭhitattā rukkhassa tattha ṭhito hatthapāsaṃyeva ānetabboti ukkhipāpetvā kātuṃ na vaṭṭati.

140. Pārayatīti ajjhottharati. Pārāti sīmāpekkho itthiliṅganiddeso. Assāti bhaveyya. Idhādhippetanāvāya pamāṇaṃ dassento āha “yā sabbantimena paricchena...pe... tayo jane vahatī”ti. Iminā ca vuttappamāṇato khuddakā nāvā vijjamānāpi idha asantapakkaṃ bhajatīti dīpeti. Avassaṃ labbhaneyyā dhuvanāvāva hotīti sambandho. Rukkhaṃ chinditvā katoti pāṭhaseso. Paratīre sammukhaṭṭhāneti orimatīre sabbapariyantanimittassa sammukhaṭṭhāne. Sabbanimittānaṃ anto ṭhite bhikkhū hatthapāsagate katvāti ettha sace ekaṃ gāmakhettaṃ hoti, ubhosu tīresu sabbanimittānaṃ anto ṭhite bhikkhū hatthapāsagate katvā sammannitabbā. Nānāgāmakkettaṃ ce, samānaśaṃvāsakasīmābandhanakāle anāgantumpi vaṭṭati. Avippavāśasīmāsammutiyaṃ pana āgantabbameva. Yasmā ubhosu tīresu nimittakittanamattena dīpako saṅgahito nāma na hoti, tasmā dīpakepi nimittāni visuṃ kittetabbānevāti āha “dīpakassa orimante ca pārimate ca nimittaṃ kittetabba”nti. Dīpakasikharanti dīpakamatthakaṃ. Pabbatasaṇṭhānāti dīpakassa ekato adhikatarattā vuttaṃ.

Sīmānujānanakathāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Uposathāgārādikathāvaṇṇanā

142. Vatthuvaseṇa vuttanti “mayañcamhā asammātāya bhūmiyā nisinnā pātimokkhaṃ assumhā”ti vatthumhi pātimokkhasavanassa āgatattā vuttaṃ. Uposathappamukhaṃ nāma uposathāgārassa sammukhaṭṭhānaṃ. Pāḷiyaṃ “paṭhamāṃ nimittā kittetabbā”ti ettakameva vatvā sīmāsammutiyaṃ viya “pabbatanimittaṃ pāsāṇanimitta”ntiādinā visesetvā nimittānaṃ adassitattā “khuddakāni vā...pe... yāni kānici nimittāni”ti vuttaṃ. Kittetuṃ vaṭṭatīti iminā sambandho.

Avippavāśasīmānujānanakathāvaṇṇanā

144. Assāti bhikkhunisaṅghassa. Dvepi sīmāyoti paṭhamāṃ vuttā avippavāśasīmā samānaśaṃvāsakasīmā ca. Na kammavācaṃ vaggāṃ karontīti kammavācaṃ na bhindanti, kammaṃ na kopentīti adhippāyo. Etthāti “ṭhapetvā gāmañca gāmūpacārañca”ti ettha. Gāmañca gāmūpacārañca na ottharatīti “ṭhapetvā

gāmañca gāmūpacārañcā''ti vuttattā. Sīmāsañkhyameva gacchatīti avippavāsaśīmāsañkhaṃ gacchati. Ekampi kulaṃ pavittṭhaṃ vāti abhinavakatagehesu sabbapaṭṭhamāṃ ekampi kulaṃ pavittṭhaṃ atthi. Agataṃ vāti porāṇakagāme aññesu gehāni chaḍḍetvā gatesu ekampi kulaṃ agataṃ atthi.

Avippavāsaśīmā na samūhantabbāti mahāsīmāṃ sandhāya vadati. Nirāsañkatṭhānesu ṭhatvāti cetiyaṅgaṇādīnaṃ khaṇḍasīmāya anokāsattā vuttaṃ. Khaṇḍasīmāñhi bandhantā tādisaṃ ṭhānaṃ pahāya aññasmiṃ vivitte okāse bandhanti. Appeva nāma samūhanituṃ sakkhissantīti avippavāsaśīmāṃyeva samūhanituṃ sakkhissanti, na khaṇḍasīmāṃ. Paṭibandhituṃ pana na sakkhissantevāti khaṇḍasīmāya aññātattā na sakkhissanti. Na samūhanitabbāti khaṇḍasīmāṃ ajānantehi na samūhanitabbā. Uposathassa visuṃ gahitattā avasesakammavasena samānasaṃvāsātā veditabbā.

Gāmasīmādikathāvaṇṇanā

147. Aparicchinnāyāti baddhasīmāvasena akataparicchedāya. Yena kenaci khaṇitvā akatoti antamaso tiracchānenapi khaṇitvā akato. Tassa antohatthapāsaṃ vijahitvā ṭhito kammaṃ kopetīti iminā bahiparicchedato yattha katthaci ṭhito kammaṃ na kopetīti dīpeti. Yaṃ pana vuttaṃ mātikāṭṭhakathāyaṃ ''paricchedabbhantare hatthapāsaṃ vijahitvā ṭhitopi paricchedato bahi aññaṃ tattakāṃyeva paricchedaṃ anatikkamitvā ṭhitopi kammaṃ kopeti, idaṃ sabbaaṭṭhakathāsu sanniṭṭhāna''nti, tattha ''aññaṃ tattakāṃyeva paricchedaṃ anatikkamitvā ṭhitopi kammaṃ kopetī''ti idaṃ neva pāḷiyaṃ, na aṭṭhakathāyaṃ upalabbhati. Yadi cetaṃ dvinnaṃ saṅghānaṃ visuṃ uposathādikammakaraṇādhikāre vuttattā udakukkhepato bahi aññaṃ udakukkhepaṃ anatikkamitvā uposathādikaraṇatthaṃ ṭhito saṅgho sīmāsambhedaśāmbhavato kammaṃ kopetīti iminā adhippāyena vuttaṃ siyā, evaṃ sati yujjeyya. Teneva mātikāṭṭhakathāya līnatthappakāsanīyaṃ vuttaṃ ''aññaṃ tattakāṃyeva paricchedanti dutiyaṃ udakukkhepaṃ anatikkantopi kopeti. Kasmā? Attano udakukkhepasīmāya paresaṃ udakukkhepasīmāya ajjhotthaṭattā sīmāsambhedo hoti, tasmā kopetī''ti. ''Idaṃ sabbaaṭṭhakathāsu sanniṭṭhāna''nti ca iminā adhippāyena vuttanti gahetabbaṃ sabbāsupi aṭṭhakathāsu sīmāsambhedassa anicchitattā. Teneva hi ''attano ca aññesañca udakukkhepaparicchedassa antarā añño udakukkhepo sīmantarikatthāya ṭhapetabbo''ti vuttaṃ. Aññe panettha aññathāpi papañcenti, taṃ na gahetabbaṃ.

Sabbattha saṅgho nisīdatīti hatthapāsaṃ avijahitvā nisīdati. Udakukkhepasīmākammaṃ natthīti yasmā sabbopi nadīpadeso bhikkhūhi ajjhotthaṭo, tasmā samantato nadiyā abhāvā udakukkhepe payojanaṃ natthi. Udakukkhepappamāṇā sīmantarikā suviññeyyatarā hoti, sīmāsambhedaśānkā na ca siyāti sāmīcidassanatthaṃ ''añño udakukkhepo sīmantarikatthāya ṭhapetabbo''ti vuttaṃ. Yattakena pana sīmāsambhedo na hoti, tattakāṃ ṭhapetuṃ vaṭṭatiyeva. Tenevāhu porāṇā ''yattakena sīmāsañkaro na hoti, tattakampi ṭhapetuṃ vaṭṭatī''ti. Ūnakaṃ pana na vaṭṭatīti idampi udakukkhepasīmāya parisavasena vaḍḍhanato sīmāsambhedaśānkā siyāti taṃnivāraṇatthameva vuttaṃ.

Gacchantiyā pana nāvāya kātuṃ na vaṭṭatīti ettha udakukkhepamanatikkamitvā parivattamānāya kātuṃ vaṭṭatīti veditabbā. Sīmāṃ vā sodhetvāti ettha sīmasodhanaṃ nāma gāmasīmādisu ṭhitānaṃ hatthapāsānayanādi. ''Nadiṃ vināsetvā taḷākāṃ karontī''ti vuttamevatthaṃ vibhāveti ''hetṭhā pāḷi baddhā''ti,

hetṭhānadiṃ āvaritvā pāḷi baddhāti attho. Chaḍḍitamodakanti taḷākarakkhaṇattham ekamantena chaḍḍitamudakaṃ. Deve avassanteti dubbuṭṭhikāle vassānēpi deve avassante. Uppatitvāti uttaritvā. Gāmanigamasīmaṃ ottharitvā pavattatīti vuttappakāre vassakāle cattāro māse abbotchinnā pavattati. Vihārasīmanti baddhasīmaṃ sandhāya vadati.

Agamanapatheti yattha tadaheva gantvā paccāgantum na sakkā hoti, tādise padese araṇṇasīmāsāṅkhameva gacchatīti sattabbhantarāsīmaṃ sandhāya vadati. Tesanti macchabandhānaṃ. Gamanapariyantassa oratoti gamanapariyantassa orimabhāge dīpakaṃ pabbatañca sandhāya vuttaṃ, na samuddappadesaṃ.

148. Saṃsaṭṭhaviṭapāti iminā aññaṃaññaṃ āsannataṃ dīpeti. Baddhā hotīti pacchimadisābhāge sīmaṃ sandhāya vuttaṃ. Tassā padesanti yattha ṭhatvā bhikkhūhi kammaṃ kātuṃ sakkā hoti, tādisaṃ padesaṃ. Yattha pana ṭhitehi kammaṃ kātuṃ na sakkā hoti, tādisaṃ padesaṃ antokaritvā bandhantā sīmāya sīmaṃ sambhindanti nāma. Dvinnaṃ sīmānaṃ nimittaṃ hotīti nimittassa sīmato bāhirattā sīmāsambhedo na hotīti vuttaṃ. Sīmāsāṅkaraṃ karotīti vaḍḍhitvā sīmappadesaṃ pavitṭhe dvinnaṃ sīmānaṃ gataṭṭhānassa duviññeyyattā vuttaṃ, na pana tattha kammaṃ kātuṃ na vaṭṭatīti dassanattamaṃ. Na hi sīmā tattakena asīmā hoti, dve pana sīmā pacchā vaḍḍhitena rukkhena ajjhotthaṭṭattā ekābaddhā honti, tasmā ekattha ṭhatvā kammaṃ karontehi itaraṃ sodhetvā kātabbaṃ.

Gāmasīmādikathāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Uposathabhedādikathāvaṇṇanā

149. Adhammena vaggam uposathakammanti ettha yattha cattāro vasanti, tattha pātimokkhuddeso anuññāto. Yattha dve vā tayo vā vasanti, tattha pārisuddhiuposatho. Idha pana tathā akatvā catunnaṃ vasanaṭṭhāne pārisuddhiuposathassa katattā tiṇṇaṃ vasanaṭṭhāne ca pātimokkhassa uddiṭṭhattā “adhammenā”ti vuttaṃ. Yasmā sabbeva na sannipatiṃsu, chandapārisuddhi ca saṅghamajjhaṃyeva āgacchati, na gaṇamajjhaṃ, tasmā “vagga”nti vuttaṃ.

Pātimokkhuddesakathāvaṇṇanā

150. Evametaṃ dhārayāmīti “sutā kho panāyasmantehi”ti ettha “evametaṃ dhārayāmī”ti vatvā “uddiṭṭhaṃ kho āyasmanto nidānaṃ, sutā kho panāyasmantehi cattāro pārājikā dhammā”ti vattabbaṃ. Teneva mātikāṭṭhakathāyaṃ “tatthāyasmante pucchāmi kaccittha parisuddhā, dutiyampi pucchāmi...pe... tasmā tuṇhī, evametaṃ dhārayāmīti vatvā ‘uddiṭṭhaṃ kho āyasmanto nidāna’ntiādinā nayena avasese sutena sāvite uddiṭṭho hoti”ti vuttaṃ. Sutenāti sutapadena. Savarabhayanti vanacarakabhayaṃ. Tenāha “aṭavimanussabhaya”nti. “Avasesaṃ sutena sāvetaṭṭha”nti vacanato nidānuddese anitṭhite sutena sāvetaṭṭhaṃ nāma natthīti āha “dutiyaḍḍisu uddesēsū”ti. Uddiṭṭhauddesāpekkhañhi avasesaggahaṇaṃ, tasmā nidāne uddiṭṭhe pārājikuuddesādisu yasmiṃ vipakate antarāyo uppajjati, tena saddhiṃ avasesaṃ sutena sāvetaṭṭhaṃ.

Tīhi vidhīhīti osāraṇakathanasaraḥhaññehi. Ettha ca atthaṃ bhaṇitukāmatāya suttassa osāraṇā osāraṇaṃ nāma. Tasseva atthappakāsanā kathanam nāma. Suttassa tadatthassa vā sarena bhaṇanaṃ saraḥhaññaṃ nāma. Sajjhāyaṃ adhiṭṭhahitvāti “sajjhāyaṃ karomī”ti cittaṃ uppādetvā. Osāretvā pana kathentenāti

paṭhamam ussāretvā pacchā attham kathentena. Manussānam pana “bhaṇāhī”ti vattum vaṭṭatīti ettha uccatare nisinnenapi manussānam bhaṇāhīti visesetvāyeva vattum vaṭṭati, avisesetvā pana na vaṭṭati. Sajjhāyam karontenāti yattha katthaci nisīditvā sajjhāyam karontena. Theroti yo koci attanā vuḍḍhataro. Ekaṃ āpucchitvāti ekaṃ vuḍḍhataram āpucchitvā. Aparo āgacchatīti aparo tatopi vuḍḍhataro āgacchati.

Pātimokkhuddesakathāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Pātimokkhuddesakaajjhesanādikathāvaṇṇanā

155. Codanāvattthu nāma ekaṃ nagaram. Saṅghauposathādibhedena navavidhanti saṅghe uposatho gaṇe uposatho puggale uposathoti evaṃ kārakavasena tayo, suddheso pārisuddhiuposatho adhiṭṭhānuposathoti evaṃ kattabbākāravasena tayo, cātuddasiko pannarasiko sāmaggīuposathoti evaṃ divasavasena tayoti navavidham. Catubbidham uposathakammanti adhammena vaggam uposathakammam, adhammena samaggam uposathakammam, dhammena vaggam uposathakammam, dhammena samaggam uposathakammanti evaṃ catubbidhampi uposathakammam. Duvidham pātimokkhanti bhikkhupātimokkham bhikkhunīpātimokkhanti duvidham pātimokkham. Navavidham pātimokkhuddesanti bhikkhūnam pañca uddesā, bhikkhunīnam ṭhapetvā aniyatuddesam avasesā cattāroti navavidham pātimokkhuddesam.

Pakkhagaṇanādiuggahaṇānujānanakathāvaṇṇanā

158-161. Samannāharathāti sallakkhetha. Pariyesitabbānīti bhikkhācārena pariyesitabbāni.

Disaṃgamikādivatthukathāvaṇṇanā

163. Utuvasseyevāti hemantagimhesuyeva.

Pārisuddhidānakathāvaṇṇanā

164. Yena kenaci aṅgapaccaṅgena viññāpetīti manasā cintetvā hatthappayogādīnā yena kenaci viññāpeti. Saṅgho nappahotīti dvinnam dvinnam antarā hatthapāsam avijahitvā paṭipāṭiyā ṭhātum nappahoti. Itarā pana biḷālasaṅkhalikapārisuddhi nāmāti ettha keci vadanti “biḷālasaṅkhalikā baddhāva hoti antogehe eva sampayojanattā, yathā sā na katthaci gacchati, tathā sāpi na gacchatīti adhippāyo. Itarathā visesanam niratthakam hotī”ti. Apare pana “yathā bahūhi manussehi ekassa biḷālassa attano attano saṅkhalikā gīvāya ābaddhā biḷāle gacchante gacchanti ābaddhattā, na aññasmiṃ biḷāle gacchante gacchanti anābaddhattā, evamevassa bhikkhusa bahūhi saṅkhalikasadisā chandapārisuddhi dinnā, sā tasmim bhikkhusmim gacchante gacchati tasmim saṅkhalikā viya ābaddhattā, na aññasmiṃ anābaddhattā”ti vadanti. Sabbampetaṃ na sārato paccetabbam. Ayaṃ panettha sāro - yathā saṅkhalikāya paṭhamavalayaṃ dutiyaṃyeva valayaṃ pāpuṇāti, na tatiyaṃ, evamayampi pārisuddhidāyakena yassa dinnā, tato aññattha na gacchatīti saṅkhalikasadisattā “biḷālasaṅkhalikā”ti vuttā. Biḷālasaṅkhalikagahaṇaṇcettha yāsam kāsāñci saṅkhalikānam upalakkhaṇamattanti daṭṭhabbam.

Chandadānakathāvaṇṇanā

165. “Santi saṅghassa karaṇīyānī”ti vattabbe vacanavipallāsena “karaṇīya”nti vuttaṃ. Tassa sammutidānakiccaṃ natthi. “Hatthapāsaṃ ānetabbo”ti gaṇṭhipadesu vuttaṃ.

Saṅghuposathādikathāvaṇṇanā

168. Saṅghasannipātato paṭhamam kātabbam pubbakaraṇanti vuttaṃ, pubbakaraṇato pacchā kātabbampi uposathakammato paṭhamam kātabbattā pubbakiccanti vuttaṃ. Ubhayampi cetam uposathakammato paṭhamam kattabbattā katthaci pubbakiccammicceva voharīyati “kiṃ saṅghassa pubbakicca”ntiādīsu viya.

Uposathoti tīsu uposathadivasesu aññataradivaso. Tasmiñhi sati idam saṅghassa uposathakammam pattakallam nāma hoti, nāsati. Yathāha “na ca, bhikkhave, anuposathe uposatho kātabbo”ti. Yāvatikā ca bhikkhū kammappattāti yattakā bhikkhū tassa uposathakammasa pattā yuttā anurūpā sabbantimena paricchadena cattāro bhikkhū pakatattā, te ca kho hatthapāsaṃ avijahitvā ekasīmāyaṃ ṭhitā. Sabhāgāpattiyo ca na vijjantīti ettha yaṃ sabbo saṅgho vikālabhojanādinā sabhāgavatthunā lahuṇāpattiṃ āpajjati, evarūpā “vatthusabhāgā”ti vuccanti. Etāsu hi avijjamānāsu visabhāgāsu vijjamānāsupi pattakallam hotiyeva.

Vajjanīyā ca puggalā tasmim na hontīti “na, bhikkhave, sagahaṭṭhāya parisāyā”ti vacanato gahaṭṭho, “na, bhikkhave, bhikkhuniyā nisinnaparisāya pātimokkham uddisitabba”ntiādinā nayena vuttā bhikkhunī sikkhamānā sāmaṇero sāmaṇerī sikkhāpaccakkhātako antimavatthuajjhāpannako āpattiyā adassane ukkhittako āpattiyā appaṭikamme ukkhittako pāpikāya diṭṭhiyā appaṭinissagge ukkhittako paṇḍako theyyasamvāsako titthiyapakkantako tiracchānagato mātughātako pitughātako arahantaghātako bhikkhunīdūsako saṅghabhedako lohituppādako ubhatobyañjanakoti ime vīsati cāti ekavīsati puggalā vajjanīyā nāma, te hatthapāsato bahikaraṇavasena vajjetabbā. Etesu hi tividhe ukkhittake sati uposatham karonto saṅgho pācittiyam āpajjati, sesesu dukkaṭam. Ettha ca tiracchānagatoti yassa upasampadā paṭikkhattā, sova adhippeto, titthiyā gahaṭṭheneva saṅgahitā. Etepi hi vajjanīyā. Evaṃ pattakallam imehi catūhi aṅgehi saṅgahitanti veditabbaṃ.

Ajja me uposatho pannarasotipīti pi-saddena pāliyaṃ āgatanayeneva “ajja me uposatho”tipi vattum vaṭṭatīti dīpeti. Mātikāṭṭhakathāyaṃ pana “ajja me uposatho cātuddasoti vā pannarasoti vā vatvā adhiṭṭhāmīti vattabba”nti vuttaṃ.

Saṅghuposathādikathāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Āpattiṭṭhikammavidhikathāvaṇṇanā

169. Nanu ca “na, bhikkhave, sāpattikena uposatho kātabbo, yo kareyya, āpatti dukkaṭassā”ti evaṃ sāpattikassa uposathakaraṇe visum paññattā āpatti na dissati, tasmā bhagavatā paññattaṃ “na sāpattikena uposatho kātabbo”ti idam kasmā vuttanti āha “yassa siyā āpatti...pe... paññattaṃ hotīti veditabba”nti. Kiñcāpi visum paññattā āpatti na dissati, atha kho “yassa siyā āpatti, so āvikareyyā”tiādim vadantena atthato paññattāyevāti adhippāyo.

Pārisuddhidānapaññāpanena cāti imināva “sāpattikena pārisuddhipi na dātabbā”ti dīpitaṃ hoti. Na hi sāpattiko samāno “pārisuddhim dammi, pārisuddhim me hara, pārisuddhim me ārocehi”ti vattumarahati. Tasmā pārisuddhim dentena paṭhamam santī āpatti desetabbā “aham, āvuso, itthannāmāya āpattiyā vematiko, yadā

nibbematiko bhavissāmi, tadā taṃ āpattiṃ paṭikarissāmī”ti vatvā uposatho kātabbo. “Pātimokkhaṃ sotabba”nti vacanato yāva nibbematiko na hoti, tāva sabhāgāpattiṃ paṭiggahetuṃ na labhati, aññesañca kammānaṃ parisuddho nāma hoti. “Puna nibbematiko hutvā desetabbaṃ na cā”ti neva pāliyaṃ na aṭṭhakathāyaṃ atthi, desite pana doso natthi. “Ito vuṭṭhahitvā paṭikarissāmīti etthāpi ese va nayo”ti gaṇṭhipadesu vuttaṃ. Yathā sabbo saṅgho sabhāgāpattiṃ āpajjitvā “suṇātu me bhante, saṅgho...pe... paṭikarissatī”ti ñattiṃ ṭhapetvā uposathaṃ kātuṃ labhati, evaṃ tīhi “suṇantu me āyasmantā, ime bhikkhū sabhāgaṃ āpattiṃ āpannā. Yadā aññaṃ bhikkhuṃ suddhaṃ anāpattikaṃ passissanti, tadā tassa santike taṃ āpattiṃ paṭikarissanti”ti gaṇaṇattiṃ ṭhapetvā, dvīhi aññaṃaññaṃ ārocetvā uposathaṃ kātuṃ vaṭṭati. Ekenapi “parisuddhaṃ labhitvā paṭikarissāmī”ti ābhogaṃ katvā kātuṃ vaṭṭatīti ca vadanti.

Āpattiṃpaṭikammavidhikathāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Liṅgādidassanakathāvaṇṇanā

179. Ācārasaṇṭhānanti ācārasaṇṭhiti. Ākarīyati pakāsīyati etenāti ākāro. Līnaṃ gamayati bodhetīti liṅgaṃ. Nimiyaṃ paricchijja ñāyanti etenāti nimittaṃ. Uddisīyanti apadisīyanti etenāti uddeso. “Amhākaṃ ida”nti aññātaṃ aviditanti aññātaṃ. Tañca atthato parasantakamevāti āha “aññesaṃ santaka”nti.

180. Nānāsaṃvāsakabhāvanti laddhinānāsaṃvāsakabhāvaṃ. Tassa abhibhavo nāma tesāṃ laddhivissajjāpananti āha “taṃ diṭṭhiṃ na nissajjāpentīti attho”ti.

Nagantabbagantabbavāraṇṇakathāvaṇṇanā

181. Uposathādhīṭṭhānatthaṃ sīmāpi nadīpi na gantabbāti garukaṃ pātimokkhuḍdesaṃ vissajjetvā lahukassa akattabbattā vuttaṃ. Āraññaṇāpi bhikkhunāti ekacārikaṇa āraññaṇakabhikkhunā, yattha vā saṅghapahonakā bhikkhū na santi, tādise araññaṇe vasantena. Tattha uposathaṃ katvāva gantabbanti tassa vasanaṭṭhāne saṅghuposathassa appavattanato vuttaṃ. Uposathantarāyoti attano uposathantarāyo.

Vajjanīyapuggalasandassanakathāvaṇṇanā

183. Hatthapāsūpagamaṇameva pamāṇanti bhikkhunīādayo ṭhitā vā hontu nisinnā vā, tesāṃ hatthapāsūpagamaṇameva āpattiyaṃ pamāṇanti adhippāyo, tasmā ekasīmāyampi hatthapāsāṃ jahāpetvā uposathaṃ kātuṃ vaṭṭati. Sesamettha uttāṇameva.

Uposathakkhandhakavaṇṇanā niṭṭhitā.

ABOUT THIS TRANSLATION

This translation is part of the PaliVerse Project - the first complete, unified English translation of the Pāli Canon together with its Commentaries (Aṭṭhakathā) and Subcommentaries (Tīkā), accompanied by interactive study tools. PaliVerse is an ongoing project. The AI translations are continuously improved through experts' revisions and feedback. This text is the latest translation as of the date of download.

PDF Creation Date: 14 September 2026

HOW TO CITE

PaliVerse (2026). Subcommentaries. 2. The Canon of Discipline - Subcommentaries. 03. Subcommentary on the Great Chapter. 2. The Section on the Observance Retrieved from paliverse.org

© 2026 The PaliVerse Project · All Rights Reserved
Centre for Study and Practice of Theravāda Buddhism
Civic Non-Profit Company registered in Greece
This PDF may be freely distributed for study and practice.

PaliVerse.org